

**STROKOVNA ŠTUDIJA
O PRIMERJAVI USPEŠNOSTI
SLOVENSKEGA IN MADŽARSKEGA
DUALNEGA IZOBRAŽEVANJA
V OKVIRU PROJEKTA
DUAL TRANSFER**



Strokovna študija o primerjavi uspešnosti slovenskega in madžarskega dualnega izobraževanja v okviru projekta Dual transfer

Izdala: Pomurska gospodarska zbornica

avgust, 2022

Partnerji:



**RAZVOJNI
CENTER
MURSKA
SOBOTA**
REGIONALNA RAZVOJNA
AGENCIJA ZA POMURJE

Uvodna beseda

S projektom Right Profession / Dual transfer že več kot desetletje prispevamo k poklicni orientaciji mladih. Odlično sodelujemo z osnovnimi, srednjimi šolami, fakultetami ter s podjetji.

V vseh teh letih se osredotočamo na to, da mladim pred končanjem osnovnih in srednjih šol predstavimo poklice in šolski sistem povežemo s potrebami podjetij, saj najboljše poznamo njihove potrebe skozi vsakodnevno delo s podjetji.

Veliko mladih se ob koncu osnovnošolskega izobraževanja zelo težko odloči v kateri smeri bodo nadaljevali svoje šolanje. Mladi imajo težavo, saj ne poznajo naravo poklicev in kako se ti opravljajo. Zato se o nadaljevanju šolanja odločajo na osnovi oddaljenosti šol, izbire prijateljev ali pa se odločijo za šolo, kjer se morajo šele po zaključku srednje šole opredeljevati za poklic (gimnazija).

Zato smo mladim pokazali, kaj se skriva za nazivom poklica, kje se lahko zanj izučijo in katerih poklicev si podjetja v njihovi okolici želijo. 1.571 mladim smo omogočili obisk 38 podjetij, ker smo želeli, da vstopijo v delovne prostore in spoznajo proces dela, ki se tam odvija. 6.290



mladim smo omogočili obisk 110 podjetnikov v šolah, ker smo želeli, da predstavijo svoja podjetja in poklice, ki jih njihovi zaposleni opravljajo. Izvedli smo večdnevne tabore, kjer je 81 udeležencev spoznalo tudi do 25 različnih poklicev skozi praktične aktivnosti.

Pripomogli smo tudi k temu, da se v regiji poleg že obstoječih izvaja še dva nova vajeniška izobraževalna programa (oblikovalec kovin - orodjar in mehatronik operater).



Vsebina

| | |
|--|----|
| Uvodna beseda | 3 |
| Zakonske podlage | 6 |
| Struktura poklicnega izobraževanja | 7 |
| Kdo lahko izvaja poklicno izobraževanje in usposabljanje - splošne informacije | 11 |
| Najpomembnejše informacije o pogodbah v poklicnem izobraževanju | 14 |
| Pravice vajencev / učencev v dualnem izobraževanju | 16 |
| Obremenitev vajenca / učenca v dualnem izobraževanju | 17 |
| Finančne spodbude za podjetja | 18 |
| Vloga zbornic pri poklicni orientaciji | 19 |
| Primeri dobrih praks projekta Dual transfer | 20 |



Zakonske podlage

Na Madžarskem so pomemben korak na področju poklicnega izobraževanja naredili v letu 2020 z Zakonom št. LXXX iz leta 2019 o poklicnem izobraževanju in vladno Uredba 12/2020 (II. 7.) o izvajanju Zakona o poklicnem izobraževanju.

Tudi Slovenija je v zadnjih letih naredila velik korak na področju poklicnega izobraževanja, ko je v maju 2017 Državni zbor RS potrdil Zakon o vajeništvu (ZVaj, UR. št. 25) in tako dopolnil Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju in pripravil podlago za ponovno uvedbo vajeništva v Sloveniji. Prva generacija vajencev se je tako v programe vajeništva ponovno lahko vpisala v šolskem letu 2017/2018.

Na Madžarskem so ob prenovi opažali, da je bilo na novosti treba pripraviti vse vključene (podjetja, druga ustanove, ki sodelujejo v poklicnem izobraževanju kot tudi učence). Morali so se navaditi na novost, da so učenci poklicnih šol že v delovnem razmerju s svojim izvajalcem praktičnega dela in se ta izobraževalni del poklicnega izobraževanja v osnovi navezuje na izvajalce praktičnega dela, ki sodelujejo v dualnem izobraževanju.

Tudi v Sloveniji so v začetni fazi imeli veliko skupnih sestankov za šole in podjetja v drugi fazi pa še za bodoče učence in starše, kjer jim je bil predstavljen nov način izobraževanja in usposabljanja.

Tako na Madžarskem kot tudi v Sloveniji so podjetja in druge institucije, ki so pristojne za poklicno izobraževanje aktivno pristopila k izvajanju novih zakonskih podlag na področju poklicnega izobraževanja / usposabljanja. Podjetja se na Madžarskem in v Sloveniji vse bolj zavedajo pomena, da sama prevzamejo neposreden nadzor nad izobraževanjem bodočih zaposlenih.

Struktura poklicnega izobraževanja

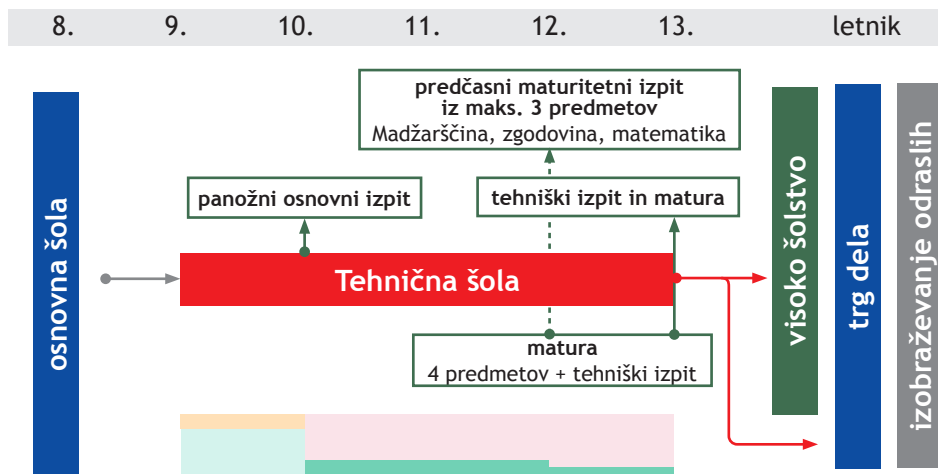
Na Madžarskem ločijo med dvema tipoma šol - imajo tehnične in poklicne šole.

TEHNIČNA ŠOLA

V povprečju traja čas izobraževanja 5 let, v primeru določenih strok pa 6 let, in se zaključuje z maturo in tehnično izobrazbo. V prvih dveh letih se odvija panožno osnovno izobraževanje in po uspešnem opravljanju panožnega osnovnega izpita (od tretjega letnika naprej) se pri izvajalcih praktičnega dela izvaja dualni pouk s pogodbo o zaposlitvi za poklicno izobraževanje. Prednost je, da učenec najprej izbere panogo, nato se od tretjega letnika specializira na poklic in združi prednosti gimnazijskega in poklicnega šolanja.

Tehnična šola je ena od vrst šol v novi strukturi poklicnega izobraževanja.

Čas izobraževanja traja **5 let**: 2 leti panožnega osnovnega poučevanja + 3 leta poklicnega izobraževanja

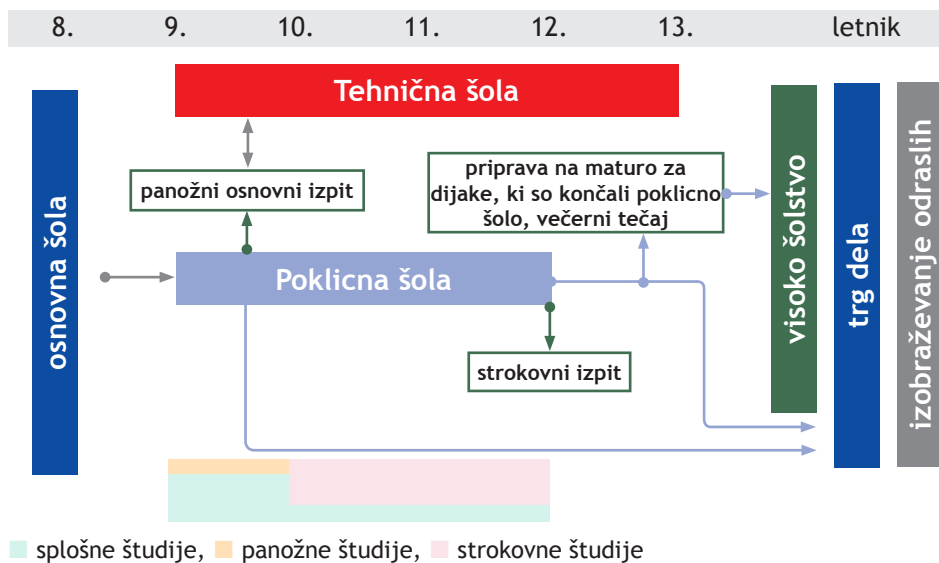


■ splošne študije, ■ pouk splošnih predmetov, maturitetnih predmetov,
■ panožne študije, ■ strokovne študije

POKLICNA ŠOLA

V povprečju traja čas izobraževanja 3 leta, v primeru določenih strok pa 4 leta, in se zaključuje s strokovnim izpitom. V prvem letu se odvija panožno osnovno izobraževanje in po uspešnem opravljanju panožnega osnovnega izpita (od drugega letnika naprej) jih sprejmejo delodajalci v učnih mestih, kjer poteka dualni pouk s pogodbo o zaposlitvi za poklicno izobraževanje. Na koncu prvega letnika je možnost prehoda. Prednost je, da lahko po osmem razredu učenec izbere panogo, ki jo eno leto spoznava, nato pa po devetem razredu izbere poklic. Naslednjih dveh letih v okviru dualnega izobraževanja, znotraj podjetja, v realnem okolju, poteka učenje za poklic.

Poklicna šola je druga vrsta šol v novi strukturi poklicnega izobraževanja.



V Sloveniji na področju poklicnega izobraževanja učenci lahko izberejo med nižjim poklicnim, srednjim poklicnim ter srednjim strokovnim izobraževanjem. Po srednjem poklicnem izobraževanju mladi lahko nadaljujejo v smeri poklicno tehniškega izobraževanja.

NIŽJE POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

V nižje poklicno izobraževanje se lahko vpišejo tudi tisti, ki so v devetih letih osnovnošolskega izobraževanja končali vsaj sedmi razred osnovne šole in tudi tisti, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje po prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Izobraževanje traja dve leti in se konča z zaključnim izpitom.

SREDNJE POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

Srednje poklicno izobraževanje traja tri leta. V srednjem poklicnem izobraževanju se praktično izobraževanje izvaja v šoli (praktični pouk) in pri delodajalcu (praktično usposabljanje z delom). Pri delodajalcu se v srednjem poklicnem izobraževanju izvaja najmanj 24 tednov praktičnega usposabljanja z delom.

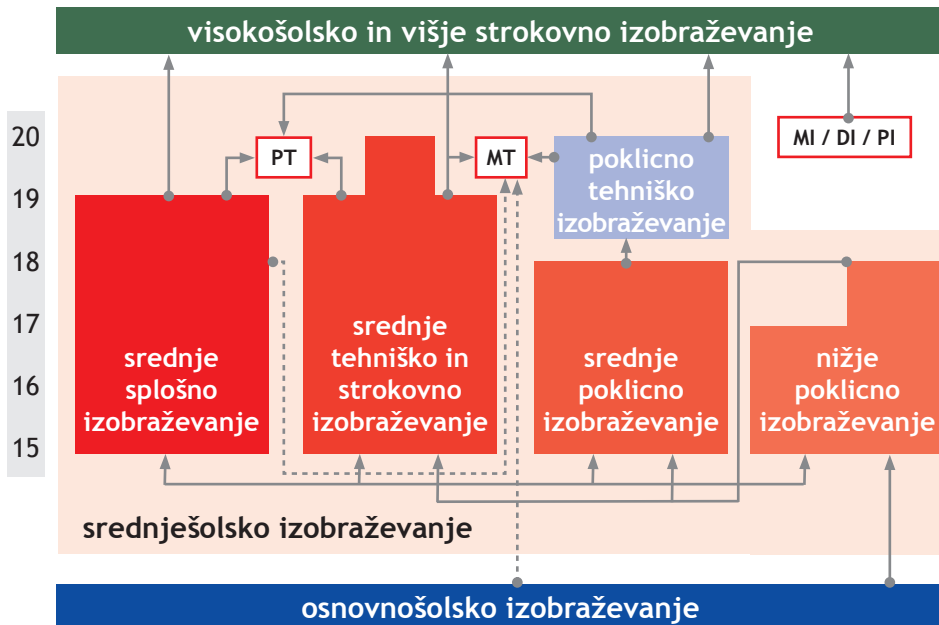
Štirinajst programov srednjega poklicnega izobraževanja se lahko izvaja tudi v vajeniški obliki. Vajeništvo je ena od oblik srednjega poklicnega izobraževanja, kjer dijak / vajenec pridobi znanja in spretnosti, ki so potrebne za opravljanje poklica in za nadaljnje izobraževanje. Vajenec se najmanj 40 % časa izobražuje v šoli, najmanj 50 % (56 tednov) časa pa je na praktičnem usposabljanju z delom (PUD) pri delodajalcu. Pri izvajanju vajeništva sodelujejo različne institucije - šole, podjetja in zbornice, pri čemer zlasti podjetja in zbornice prevzemajo vse pomembnejšo vlogo.

Šolska in vajeniška oblika izobraževanja sta enakovredni. Srednje poklicno izobraževanje se konča z zaključnim izpitom. Uspešno končan izobraževalni program srednjega poklicnega izobraževanja omogoča vpis v ustrezne izobraževalne programe poklicno-tehniškega izobraževanja, po določenem številu let delovnih izkušenj pa tudi pristop k opravljanju ustreznega mojstrskega oziroma delovodskega ali poslovodskega izpita.

SREDNJE STROKOVNO IN POKLICNO-TEHNIŠKO IZOBRAŽEVANJE

Šolanje v programih srednjega strokovnega izobraževanja traja 4 leta, v programih poklicno-tehniškega izobraževanja, ki je namenjen dijakom, ki so zaključili srednje poklicno izobraževanje, pa dve leti.

Izobraževanje se zaključi s poklicno maturo. Dijaki lahko nadaljujejo izobraževanje v študijskih programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja.



PT - poklicni tečaj, MT - maturitetni tečaj, MI - mojstrski izpit, DI-delovodski izpit, PI - poslovodski izpit

Kdo lahko izvaja poklicno izobraževanje in usposabljanje - splošne informacije

Vsako podjetje, ki želi na praktično usposabljanje z delom sprejemati dijake / vajence, mora biti verificirano. V Sloveniji verifikacija učnih mest je postopek preverjanja ustreznosti minimalnih pogojev. Na verifikacij se preverja:

- materialni pogoji: ustreznost opreme in delovnih pogojev ter primerno okolje, kjer se bo vajenec lahko učil in dosegel cilje izobraževalnega programa.
- kadrovski pogoji: usposobljen mentor z ustrežno izobrazbo, delovnimi izkušnjami in pedagoško-andragoško usposobljenostjo - PAUM. Mentor mora imeti najmanj srednjo strokovno izobrazbo, pedagoško-andragoško usposobljenost in vsaj tri leta delovnih izkušenj ali mojstrski, delovodski ali poslovodski naziv s področja, za katerega se vajenec usposablja.

Postopek verifikacije vajeniških mest za podjetje in vloga zbornic pri verifikacijah:

Za verifikacijo vajeniškega delovnega mesta mora delodajalec izpolnjevati pogoje, ki jih določijo in preverjajo pristojne zbornice.

Postopek verifikacije učnih mest se začne z Vlogo za verifikacijo pogojev za izvajanje praktičnega usposabljanja z delom. Vlogi je treba predložiti ustrezna dokazila. Po prejemu vloge podjetje pokliče predstavnik pristojne zbornice in se s podjetjem dogovorijo za verifikacijski obisk. Po uspešno opravljenem verifikacijskem obisku zbornica podjetje vpiše v register učnih mest.

V Sloveniji pri vajeništvu tesno sodelujeta delodajalec in šola.

Delodajalec lahko sklene pogodbo o vajeništvu, če:

- ima ustrezne delovne pogoje in opremo in je vpisan v razvid vajeniških učnih mest,
- njegovo poslovanje obsega dejavnost poklica, za katerega se vajenec izobražuje,
- lahko vajencu zagotovi mentorja za čas praktičnega usposabljanja

z delom,

- v obdobju zadnjega leta pred sklenitvijo pogodbe o vajeništvu zoper njega ni bila izdana pravnomočna obsodba zaradi kršitve delovno pravnih predpisov,
- zoper njega ni uveden postopek za prenehanje ali prisilna poravnava,
- v obdobju zadnjega leta pred sklenitvijo pogodbe o vajeništvu zaposlenim izplačuje plače in prispevke za socialno varnost.

Šola izvaja izobraževalni program za vajence, ki imajo registrirano pogodbo o vajeništvu. Vajenec se vpiše v šolo, ki izvaja izobraževalni program za vajence v skladu z določbami zakona, ki ureja poklicno izobraževanje. Pri izvajanju izobraževanja za pridobitev srednje poklicne izobrazbe na podlagi pogodbe o vajeništvu delodajalci in šole sodelujejo z namenom zagotavljanja kakovostnega izvajanja izobraževalnega programa.

Tudi na madžarskem se za izvajalce praktičnega dela dualnega izobraževanja lahko določi le tiste, ki izpolnjujejo določene pogoje. Sodelujejo lahko le tisti:

- ki so zagotovili pogoje za nadaljevanje dualnega izobraževanja,
- ki imajo v skladu z Vladno uredbo zaposlene osebe z specializirano poklicno izobrazbo in praktičnimi izkušnjami,
- ki razpolagajo z opremo in orodjem, ki je potrebno za izvajanje strokovnega izobraževanja za potrebe dualnega izobraževanja, in
- ki izvajajo svoj sistem vodenja kakovosti, kot je to določeno v Zakonu LXXX iz leta 2019 o poklicnem izobraževanju
- ter izpolnjujejo še določene kadrovske in druge vsebinske pogoje:
 - Kadrovski pogoji:
Učitelj pri dualnem izobraževanju je lahko tista oseba, ki je delovno sposobna, nima prepovedi opravljanja dejavnosti poklicnega poučevanja, ima sama strokovno izobrazbo s področja, ki ga bo poučevala, in najmanj pet let praktičnih delovnih izkušenj ter je opravila izpit iz praktičnega poučevanja pri pristojni zbornici.
 - Vsebinski pogoji:

Izobraževalno mesto, ki sodeluje v dualnem usposabljanju, mora imeti izobraževalni program, ki ga je razvil skupaj z institucijo za poklicno izobraževanje.

Najpomembnejše informacije o pogodbah v poklicnem izobraževanju

Z razliko od Madžarskega sistema v Sloveniji vajenci na vajeništvu ali dijaki na praktičnem usposabljanju z delom niso v delovnem razmerju s podjetjem, ampak imajo še vedno status dijaka. Delovna doba jim zato ne teče, s podjetjem pa imajo podpisano vajeniško pogodbo ali individualno / kolektivno učno pogodbo, kjer so opredeljene pravice in obveznosti podjetij in vajencev / dijakov. Pogodba o vajeništvu sklene v pisni obliki za čas, ko je vajenec vpisan v šolo, ki izvaja izobraževalni program za vajence. Pogodbo o vajeništvu skleneta vajenec in delodajalec pred vpisom v šolo. V pogodbenem razmerju sta delodajalec in vajenec dolžna upoštevati določbe Zakona o vajeništvu in drugih zakonov, kolektivnih pogoib in splošnih aktov delodajalca.

Poklicno izobraževanje dijaka in osebe, ki sodeluje pri poklicnem izobraževanju se na Madžarskem prav tako izvaja na podlagi pisne pogodbe o zaposlitvi za poklicno izobraževanje, sklenjene na dualnem centru za praktično usposabljanje. Delovno pogodbo o poklicnem izobraževanju lahko na Madžarskem sklene samo tisti izvajalec praktičnega dela dualnega izobraževanja, ki je zapisan v register izvajalcev praktičnega dela dualnega izobraževanja. Register vodi regionalna gospodarska zbornica, ki se določi glede na lokacijo vlagatelja.

V Sloveniji vodijo register pogodb pristojne zbornice (gospodarska, obrtno-podjetniška in trgovinska zbornica).

V skladu s pogodbo morajo učenci tako na Madžarskem kot v Sloveniji upoštevati določbe, ki so zapisane v pogodbi. Enaka določila v obeh državah so, da učenci opravljajo praktično usposabljanje z delom po navodilih in pod nadzorom delodajalca, da upoštevajo varnostne, zdravstvene in delovne predpise, da redno izpolnjuje obveznosti po izobraževalnem programu in dosega zahtevane standarde izobraževanja.

V pogodbi so določene tudi obveznosti izvajalcev praktičnega usposabljanja z delom. Izvajalec izobraževanja mora vajencu v skladu z izobraževalnim programom zagotoviti kakovostno praktično usposabljanje z delom, zagotavljati varno in zdravo delo v skladu s predpisi, izplačevati z zakonom predvidene finančne spodbude.

V Sloveniji se vajeniška / učna pogodba skleni le za čas usposabljanja, sicer je želja podjetij, da se pogodbo o zaposlitvi sklene tudi na daljši rok, torej po končanem učnem procesu.

Na Madžarskem pa dijaki dobijo pogodbo o poklicnem usposabljanju za celotno obdobje usposabljanja po opravljenem osnovnem sektorskem izpitu.

Pravice vajencev / učencev v dualnem izobraževanju

V Sloveniji je vajenec za čas praktičnega usposabljanja z delom upravičen do vajeniške nagrade, poleg tega lahko prejema še različne štipendije. V Sloveniji imajo več vrst štipendij kot so državne, Zoisove, kadrovske štipendije, štipendije za deficitarne poklice.

Tudi na Madžarskem mladi prejmejo plačilo na podlagi delovne pogodbe o poklicnem izobraževanju za opravljeno delo na mesečni ravni, za pa-nožno osnovno izobraževanje v tehnični šoli in v strokovno izobraževalni šoli štipendije ter enkratno finančno podporo za začetek poklicne poti. Učenec ni upravičen do štipendije, če učenec ponavlja letnik, če ima več kot šest neupravičenih ur za odsotnost od pouka.

Obremenitev vajenca / učenca v dualnem izobraževanju

V Sloveniji praktično usposabljanje z delom pri delodajalcu in izobraževanje vajenca v šoli ne sme trajati skupno več kot osem ur dnevno in 36 ur tedensko (za dijake pa 38 ur). Če traja pouk v šoli dnevno pet ali več ur, isti dan ne sme biti praktičnega usposabljanja z delom pri delodajalcu.

Na Madžarskem pa se za učenca v izobraževalnem procesu lahko odredi največ dvotedenski okvir delovnega časa, in se mu ne sme naložiti izrednega delovnega časa.

Tako na Madžarskem kot v Sloveniji učenci ne smejo izvajati nočnega dela med (22. ure zvečer in 6. ure zjutraj). V obeh državah učencem pripada nekaj prostih dni pred zaključnim izpitom. (Na Madžarskem mora biti dijak oproščen obveznosti dela vsaj 15 delovnih dni pred poklicnim izpitom in 4 delovne dni za vsak predmet pri zaključnem izpitu.)

Finančne spodbude za podjetja

V Sloveniji ministrstvo, pristojno za izobraževanje, in ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, delodajalcem financirata del njihovih stroškov, povezanih s praktičnim usposabljanjem vajencev. Preko Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport - MIZŠ (izvedbeno je za ta del pooblaščen Javni študentski, razvojni, invalidski in preživitinski sklad RS) podjetja prejmejo cca 2.400 EUR za tri šolska leta. Preko Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) podjetja prejmejo finančne spodbude - pavšalni znesek za stroške, ki jih imajo podjetja s kritjem prevoza in prehrane vajencev), ki znašajo cca 600 - 750 EUR za posamezni letnik.

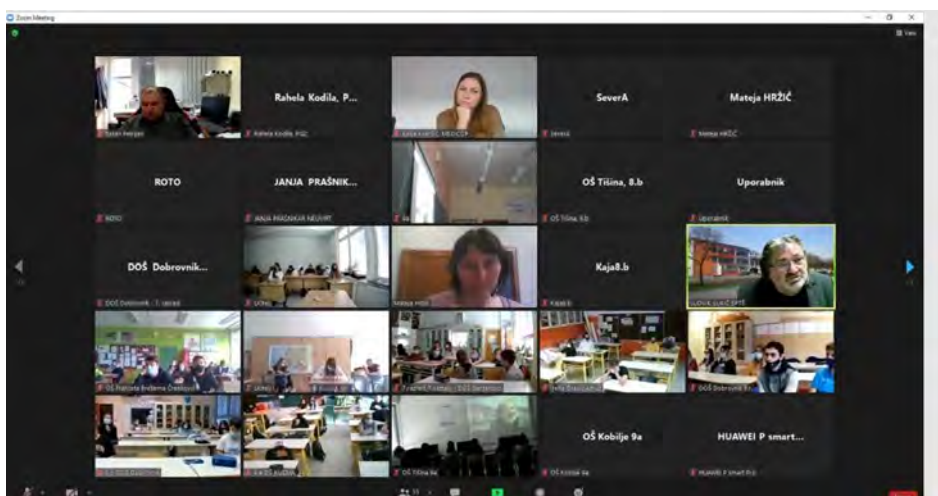
Tudi na Madžarskem so podjetja, ki delujejo kot izvajalci praktičnega dela dualnega izobraževanja upravičeni do določenih olajšav. Upravičeni so do uveljavitve davčne olajšave za pokritje stroškov poklicnega izobraževanja. Mera davčne olajšave se razlikuje po panogah in letnikih in se lahko uveljavlja za delovne dneve. Upoštevati je treba več posebnih pogojev, toda povprečna dnevna mera je 13.000 Ft / delovni dan na učenca, kar na letni ravni načeloma predstavlja povprečno 2.000.000 Ft / učenca. Za podjetja so na voljo tudi druge ugodnosti, če učenec uspešno opravi izpite.

Vloga zbornic pri poklicni orientaciji

Zbornice imajo tako v Sloveniji kot na Madžarskem veliko vlogo pri poklicnem usposabljanju, saj so stična točka vseh akterjev, ki sodelujejo v poklicnem izobraževanju. Njihovo pomembno poslanstvo je informiranje in svetovanje. Vključenim v vajeništvo in poklicno usposabljanje nudijo informacije, jih obveščajo in predstavljajo možnosti o nadaljnji poklicni in karierni poti. Skrbijo tudi za informiranost podjetij in s pomočjo promocije poklicnega usposabljanja širijo mrežo podjetij, ki se vključujejo v vajeništvo / praktično usposabljanje z delom. Poleg tega izvajajo vse naloge, ki jim jih določa zakonodaja (npr. opravljanje verifikacij učnih mest, vodenje registrov, ...).

Primeri dobrih praks projekta Dual transfer

- Pripravili smo strokovno analitično študijo o izobraževalni in poklicni poti osnovnošolcev zadnje triade in kadrovskih potrebah pomurskih podjetij. Želje osnovnošolcev in potrebe delodajalcev so bile osnova za naše nadaljnje projektne aktivnosti. Podobne študije delamo že od leta 2000, ponovili pa smo jo še v letih 2008, 2011, 2017 in 2019.
- Za osnovnošolce in njihove starše smo pripravili brošuro o vajeniškem sistemu v Sloveniji, kjer smo na enem mestu zbrali vse relevantne informacije. Za podjetja pa smo pripravili brošuro o vajeniškem sistemu, kjer so zajete informacije, ki jih potrebujejo oni.
- V času epidemije smo naše priljubljene predstavitve podjetnikov na osnovnih šolah izvajali spletno, prek online aplikacije. Predstavitvam so se pridružili tudi ravnatelji srednjih šol, kjer izvajajo vajeniške programe ter strokovnjaki za vajeništvo. Na ta način smo tudi v času epidemije lahko dosegli širok krog mladih, saj se je posamezne predstavitve udeležilo od približno 50 do 700 mladih in predstavnikov šol.



- Potrebe po poklicno izobraženih kadrih, ki imajo primerne poklicne kompetence in sposobnosti za uspešno delo v posamezni stroki, so vse večje in večje. Zato vse več podjetij išče kader za zaposlitev že na srednjih šolah med dijaki. Zato s predstavitvijo podjetij na srednjih šolah in podjetniškimi dnevi omogočamo stike predstavnikov podjetij z mladimi in mladim damo možnost prepoznati dobrega delodajalca. Dijaki so lahko izvedeli več o počitniškem delu, štipendiranju, katere kadre iščejo podjetja in kakšne kompetence iščejo pri mladih. Marsikateri dijak je izkoristil priložnost in si pridobil kontakte od podjetja, s katerim bi rad kasneje stopil v stik.



- Priljubljeni so bili tudi osebni stiki med predstavniki podjetij in osnovnošolci, predstavniki šol, saj smo v okviru ogleda dobrih praks in strokovnih ekskurzij, mlade, svetovalne delavke in učitelje peljali v podjetja, učne centre in delavnice, kjer so mogoče prvič neposredno videli delovni proces in dobili neprecenljive izkušnje.



- Na tradicionalnem sejmu gradbeništva Megra v Gornji Radgoni pa smo se osredotočili predvsem na poklice v gradbeništvu. Zelo dobro je bil sprejet kviz Želim postati gradbenik, kjer so učenci odgovar-



jali na vnaprej pripravljena vprašanja v stilu želim postati milijonar in so za sodelovanje prejeli lepe nagrade. Svoje spretnosti pa so preizkusili tudi na obrtni ulici, kjer smo jim podrobneje predstavili nekatere gradbene poklice.

- Pred vami pa je brošura, v kateri najdete vse potrebne informacije o primerjavi slovenskega vajeniškega izobraževalnega sistema z madžarskim dualnim izobraževalnim sistemom.

Več o projektu najdete na spletni strani: www.pgz.si/si/dual_transfer

Projekt DUAL TRANSFER je sofinanciran s strani Evropske unije, Evropskega sklada za regionalni razvoj v okviru Programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Madžarska 2014-2020.

